

Ислом Нури

Маколалар

Эътикоф

Хозирловчи: «Ана муслим» (Мен мусулмонман) электрон саҳифаси

Мутаржим: Абу Абдуллох ал-Бухорий

Бисмиллаҳир роҳманир роҳийм

Барча Оламлар Роббиси бўлган Аллох таъолога ҳамду санолар, пайгамбаримиз, Унинг оиласи барча саҳобаларига салавоту саломлар бўлсин.

Сўнг ...

Бу - шайх Холид ибн Алий Мушайкиъ -Аллох уни ўз хифзу химоясида сакласин- таълиф этган «Фикхул-эътикоф» китобига асосланиб ёзганим эътикоф аҳкомлари ҳақидаги мухтасар рисоладир. Мен унинг кучли далилларга асосланган сўзларига баъзи кўшимчаларни қўшдим, холос. Аллох таъолодан бу рисола ни манфаатли қилишини сўрайман... Зеро, У саҳоватли зотдир..

Аввало: эътикофнинг таърифи.

Эътикофнинг лугавий маъноси:

«Эътикоф» - (араб тилида اعتكاف) бир нарсага боғланиш ва берилиш маъносидаги «عَكَفَ يَعْكُفُ عَكُوفًا» ўакафа, яъкифу, ўукуфун» феълининг «ифтиъолун افتعال» бобидаги шаклидир. Бу феъл мутааддий (ўтимли) бўлиб келганида масдари «ўакф عَكَفَ», лозим (ўтимсиз) бўлиб келганда эса, масдари «ўукуфун عَكُوفًا» бўлади.

«ўакафа عَكَفَ» феъли ўтимли бўлиб келганида, «тўсиш» ва «ман қилиш» маъноларида истеъмол қилинади. Масалан: (عَكَفْتَهُ عَنْ حَاجَتِهِ أَي: مَنْعْتَهُ) маъноси: уни ҳожатидан тўсиб турдим яъни ман қилдим.

Хадя (қурбонлик қилиш учун олган хайвонларингиз) ни эса махбус бўлган холида, ўз жойига етишидан тўсган қимсалардир. (Фатх: 25) Маъкуф яъни махбус. «ўакафа عَكَفَ» феъли ўтимли бўлиб келганда, «бир нарса ни лозим тутиш», «давомийлик», «икбол қилиш», «яхши ёки ёмон бўлсин, бир нарсада сабот билан туриш» ни ифода қилади. Бунинг мисоли Аллох таъолонинг қуйидаги сўзларидир:

(وَلَا تَبَاشِرُوهُمْ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ) (البقرة: 187)

«Сизлар масжидларда **эътикофда бўлган чоғингизда**, (кечалари ҳам) улар (хотинларингиз) билан қовушмангиз!» (Бақара: 125);

(مَا هَذِهِ التَّمَاثِيلُ الَّتِي أَنْتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ) (الانباء: 52)

«Сизлар доимо чўқинадиган бу хайкаллар нимадир» (Анбиё: 56);

(وانظر الى إلهك الذي ظلت عليه عاكفاً)

«... Устидан жилмай ибодат килган илохингнинг холига бок!» (То-ха- 97).

«Эътикоф» нинг истилохий маъноси: Муайян шахс тарафидан муайян услубда Аллох таъолога ибодат килиш учун масжидни лозим тутиш.

Иккинчи: Эътикофнинг хикмати

Калбнинг самимийлиги, Аллох таъоло томон юриш асносида Аллох таъолога икбол килиш, мувоҳарисларнинг ортиқчаларини тарк килиш, Аллох таъолога бўлган унсиятни рўёбга чиқариш, Аллох таъоло учунгина ишлаш ва Унинг розилигига эришиш йўлида тафаккур килиш билан бирга собиткадам бўлишидир.

Шариатда мавжудлигининг далиллари:

Эътикофнинг шариатда мавжуд эканига Куръон, суннат ва ижмоъ далолат килади.

Куръоннинг далолати:

Аллох таъоло деди:

(وَعَهْدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنَّ طَهْرًا بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ) (البقرة: ١٢٥)

«Биз Иброхим ва Исмоилга: «Менинг Байтимни тавоф килгувчилар, ўша ерда ибодат килиб турувчилар, рукуъ - сужуд эгалари учун пок тутинг»- деб буюрдик» (Бакара: 125);

(وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ) (البقرة: ١٨٧)

«... Масжидларда эътикофда бўлган пайтингизда улар (хотинларингиз) билан ковушмангиз!» (Бакара: 187).

Бу ерда масжидларга изофа килишнинг Аллохга ибодат килишга катта алоқаси бор. Рамазон ойининг кечаларида ҳам хотинлари билан ковушишни тарк килиш - Аллохга якин бўлишнинг бир кўринишидир.

Суннатнинг далолати:

Оиша разияллоху анҳо деди: «Расулulloх соллаллоху алайхи ва саллам вафот этгунларига қадар рамазон ойининг охириги ўн кунида эътикоф килдилар. Ундан сўнг рафикалари ҳам (рамазон ойининг охириги ўн кунида) эътикоф қилар эдилар» (Имом Бухорий ривояти: 2026; Имом Муслим ривояти: 1172).

Бундан бошқа хадислар ҳам кўп.

Ижмоънинг далолати:

Эътикоф килишга мусулмонларнинг ижмоъсини ибн Мунзир, ибн Хазм, Нававий, ибн Қудома, шайхулислам ибн Таймийя, Куртубий, ибн Хубайра, Заркаший ва ибн Рушдлар накл килдилар.

Тўртинчи: Эътикофнинг ҳукмлари

Бунинг учта масаласи бор:

Биринчи масала: Эътикофнинг эркаклар учун ҳукми.

Эътикоф килиш - хотин-кизлардан бошқалар учун суннатдир. Чунки эътикоф, юкорида зикри ўтган далилларга биноан, шариатда баён килингандир. Бирок, моликий мазхабига мансуб баъзи олимлар имом Молиқдан ривоят килинган нақлга биноан, эътикоф килишни макрух ҳисобладилар. Имом Молиқ раҳимахуллох дедилар: «Мен бирон бир саҳобанинг эътикоф килганини кўрмадим. (Имом Молиқ раҳимахуллох факатгина бир киши - Абу Бакр ибн Абдулрахмоннинггина эътикоф килганлик хабари етганини эслатади). Менимча, бу - эътикофнинг огирлигидан бўлса керак. (Баъзилар имом Молиқ раҳимахуллохнинг эътикофни макрух ҳисоблаганининг сабаби, унинг раҳбонийликка (ибодат учун одамлардан узоклашишга) ўхшатгани ёки эътикофнинг шартларини тўла адо этиш кийинлигини назарда тутган бўлса керак, деб изохладилар.

Ибн Хажар раҳимахуллох: «Балки у (имом Молиқ) эътикоф учун муайян бир шаклни тасаввур килган бўлса керак. Бўлмаса, кўплаб саҳобанинг эътикоф килганини нақл килганмиз»- деди.

Иккинчи масала: Эътикофнинг хотин-кизларга нисбатан ҳукми.

Уламолар ўртасида хотин-кизларнинг эътикоф килиш-килмасликлари ўртасида ихтилофлар бўлсада, жумхури уламо хотин-кизларнинг эътикоф килишлари суннат эканига ҳукм килган. Улар бунга куйидаги ҳужжатларни далил килганлар:

1. Эътикофнинг шаръий нарса эканига далолат килган ҳужжатларнинг умумийлиги ва унда эркак ва хотин-кизлар ўртасини ажратмаслик.

2. Аллох таъолонинг сўзлари:

(فَاتَخَذَتْ مِنْ دُونِهِمْ حِجَابًا)

«... Улардан беркиниб олган пайтда...» (Маръям: 17);

(كَلِمًا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ)

«... Закариё у (Маръям) нинг олдига - хужрага кирганида ...» Оли Имрон: 37).

Бу оятларда зикр килинган ибодат - масжиддаги эътикоф ва одамлардан пардаланиш бўлиб, у биздан аввалгиларга ҳам шариатларида баён килинган. Бизга эса, уни рад этган бирон бир ривоят ва нақл бўлмагани учун шаръийдир (яъни шариатда кўрсатилган ибодатдир).

3. Оиша разияллоху анхонинг расулуллох соллаллоху алайхи ва салламнинг у ва Хафса онамиз разияллоху анхумоларга эътикоф килишларига руҳсат берганлари зикр килинган ҳадис (Имом Бухорий: 2414; Имом Муслим: 1173).

4. Оиша разияллоху анхо дедилар: «Расулуллох соллаллоху алайхи ва саллам билан бирга кизил ва сарик истихоза кони кўрган, намоз ўқир экан тагига тос кўйган баъзи рафикалари ҳам эътикоф килган эди» (Имом

Бухорий: 309). Баъзи шархловчилар расулуллох соллаллоху алайхи ва салламнинг бу рафикалари Умму Салама разияллоху анхо эканини ёздилар.

5. Оиша разияллоху анхо дедилар: «Расулуллох соллаллоху алайхи ва саллам эътикоф килиш асносида хайз кони кўрган аёлларни масжиддан пок бўлгунларига қадар чиқариб юборар эдилар» (Ибн Кудома, «Мугний»: 4 / 487; ибн Мафох «Фуруъ» китобида Абу Хафс Абкарийдан накл килди: 3 / 176; ибн Батта: «Бу хадиснинг исноди яхшидир»- деди).

Аммо расулуллох соллаллоху алайхи ва салламнинг ўзлари билан бирга эътикоф килмокчи бўлган рафикаларининг чодирларини бузиб ташлашлари, уларнинг ракобатлашишларидан кўрканликлари учун эди. Шунинг учун ҳам уларга: «Сизлар яхшилиқни хошлайсизларми?!», деган эдилар.

Учунчи масала: Эътикофнинг рамазондан бошқа ойларда ва рамазоннинг охирига дахаси - ўн кунлигидаги ҳукми.

Бу ҳақида олимлар ўртасида ихтилоф бўлса-да, қувватлироқ ҳукм - жумҳури уламо ҳукми, эътикофнинг суннат эканидир. Жумҳури уламо куйидаги ҳужжатларни далил қилиб олдилар:

1. Эътикоф килиш далилларининг умумийлиги. Бу ҳукм - рамазон ва бошқа ойларни, рамазоннинг охириги ўн куни ва бошқа кунларни ҳам ўз ичига олади.

2. Оиша разияллоху анхо ривоят қилган ушбу ҳадис: «Расулуллох соллаллоху алайхи ва саллам эътикоф килмокчи бўлсалар, бомдод намозини ўқиганларидан сўнг эътикоф қилинадиган ерга кирар эдилар... Ва расулуллох соллаллоху алайхи ва саллам эътикофни тўхтатдилар ва шаввол ойининг охириги ўн кунда эътикоф қилдилар» (Имом Бухорий: 2040);

«.. расулуллох соллаллоху алайхи ва саллам шаввол ойининг биринчи ўн кунда эътикоф қилдилар» (Имом Муслим: 1173).

Бу хадислардан эътикоф килиш учун шариатда рухсат берилган пайт рамазон ва ўн кунликлар экани маълум бўлмокда.

3. Абдуллох ибн Умар разияллоху анху дедилар: «Умар расулуллох соллаллоху алайхи ва салламдан: «Мен жохилият пайтида Масжидул-Харомда бир кеча эътикоф қилишни назр қилган эдим. (Нима қилай?)»- деб сўради. Расулуллох соллаллоху алайхи ва саллам: «(Назрингга) вафо қил!»- деб жавоб бердилар» (Имом Бухорий: 2032; Имом Муслим: 1656).

Бу, рамазон ойи, рамазоннинг охириги ўн кунлари бошқа кунларнинг барча кечалари эътикоф қилиш учун муносиб вақт эканини кўрсатмокда.

4. Абу Хурайра разияллоху анху деди: «Расулуллох соллаллоху алайхи ва саллам ҳар рамазон ойи ўн кун эътикоф қилар эдилар. Вафот этган йиллари эса йигирма кун эътикоф қилдилар» (Имом Бухорий: 2044). Бу ривоят эътикоф рамазоннинг охириги ўн кундан бошқа кунлар ҳам эътикоф вақти бўлиши мумкин эканини кўрсатмокда.

Бундан бошқа далиллар ҳам кўп.

* * *